

Tastaturi pentru limba română

(pentru 10.2.x–10.10.x)

ÎF, ÎP, ÎS, ÎV

ÎF = Întrebări Frecvente

ÎP = Întrebări Posibile

ÎS = Întrebările Soției [cele mai dificile] ÎV = Întrebări Variate / Variabile

Notă

Acest text se referă la setul Romanian Keyboards publicat, în câteva versiuni, pe versiontracker.com, ulterior pe macupdate.com, precum și la cele de pe pagina de la Universitatea din București, http://www.unibuc.ro/prof/paliga_v_s/resu-soft/

Sînt numeroase tastaturi în acest set? Trebuie să le instalez pe toate?

Evident, NU. Alege-o pe cea potrivită. Pentru uz curent, Romanian MacClub (care este similară celei de pe PC-uri) sau Romanian MacLegacy (corespunde tastaturilor Apple vîndute în România).

Rețineți că tastaturile sînt optimizate pentru tastaturile fizice numite ISO, adică cele vîndute în Europa și care au o tastă suplimentară la stînga literei Z (sau Y, pe cele germane). Rețineți că posesorii de mac-uri cu tastaturi U.S. nu vor avea această tastă, fapt care produce unele confuzii: caracterele de pe această tastă se mută pe tasta de la stînga lui 1, iar caracterele aflate inițial pe această ultimă tastă... dispar. Din acest motiv, acestea trebuie dublate altundeva. De exemplu, pe tastatura Romanian MacClub, acolo se află semnele citării „...”, care se află dublate și la nivelul *option-Q* și, respectiv, *option-shift-Q*.

Să zicem că am priceput. Totuși, de ce ar fi nevoie de tastaturi suplimentare, altele decît cele două deja incluse în MAC OS X?

Un standard românesc al tastaturii a apărut abia în 1998, revizuit în 2004. La începutul anilor '90, și Apple și MS au fost nevoite să improvizeze o tastatură pentru limba română. Pînă la MS Windows XP inclusiv, este inclusă o tastatură

Sorin Paliga / Tastaturi alternative de limba română pentru Mac OS X-OS X, 10.2.x–10.10.x

nestandard; același lucru este valabil și pentru Apple, pînă la 10.4.6 inclusiv, cu diferența că Apple a folosit totdeauna corect s/t comma below (adică ș, ț), nu s/t cedilla (ș, ț), detaliu clarificat abia recent, în DOOM2.

Tastaturile de bază aflate în acest set (Romanian MacClub și MacLegacy) acoperă, practic, întreg setul necesar pentru a scrie în orice limbă europeană bazată pe alfabetul latin. Cele dedicate altor tastaturi fizice, germană (QWERTZ) și franceză (AZERTY) vor fi, sper, mult mai comode celor care s-au obișnuit cu aceste tastaturi.

În sfîrșit, ele includ și așa-numitul non-breaking hyphen (pe MacClub, pe tasta aflată la stînga lui Z), care ar trebui să fie regula în limba română, deoarece nu mai conduce ca, la final de rînd, secvențe precum s-a, m-a, și-a etc. să fie despărțite. Vezi și mai jos.

Pot să arunc o privire la dispunerea caracterelor înainte să instalez tastatura.

Da, cel mai simplu cu aplicația UKELELE (http://scripts.sil.org/cms/scripts/page.php?site_id=nrsi&id=ukelele) de John Brownie. Cu UKELELE se pot și modifica tastaturile de tip .keylayout (nu și cele mai vechi, cu resurse, de tip .rsrc).

Am activat Keyboard Viewer (anterior KeyCaps) și se încarcă destul de greu. Aștept mult pînă afișează caracterele.

Unele tastaturi, cum sînt și cele din acest set, pot accesa caractere absente în multe fonturi uzuale, ca atare aplicația se încarcă mai greu. Fiecare upgrade de sistem și/sau de aplicații, de regulă, adaugă noi caractere.

Am observat că există un caracter asemănător cratimei pe tasta de la stînga literei Z (sau Y pe tastaturile QWERTZ). Mai este un caracter asemănător la nivelul *Option- Capslock*. E nevoie de atîtea cratime?

În multe situații, este nevoie de așa-numita liniuță de unire sau, în engleză, *non-breaking hyphen*, care are rol complet diferit față de cratimă: prima unește cuvintele sau se substituie unui sunet dispărut (înlocuiește mai vechiul apostrof, eliminat din normele ortografice în anul 1953). Ca atare, *s-au dus*, *mi-au adus*

etc. NU trebuie despărțite la final de rând. În acest scop, toate tastaturile unicode-savvy din acest set (așadar mai puțin MacRomanian.rsrc) au liniuța de unire (Non-Breaking Hyphen, NBH) la stînga literei Z. Este singurul loc optim pentru acest caracter care, odată introdus, rezolvă automat numeroasele probleme de despărțire incorectă la final de rând (eroare extrem de frecventă, mai ales în ziare, cu multe coloane înguste).

La nivelul Option-capslock este așa-numita cratimă variabilă (soft hyphen) care se folosește, dacă aplicația suportă, pentru despărțiri în silabe doar pentru acel flux de text. Dacă, de exemplu, se schimbă dimensiunile paginii și/sau se face export, acea cratimă variabilă dispare. Cratima variabilă ar fi ideală dacă ar fi însoțită de un corector automat pentru română și de un dicționar de silabare automată. Din păcate, mai e de așteptat pînă atunci.

A se reține că liniuța de unire (NBH) este utilă și dacă scrii în alte limbi, deși frecvența sa este mult mai redusă decît în română.

Din fericire, majoritatea aplicațiilor din MAC OS X suportă NBH, chiar dacă fontul nu o include. În multe aplicații, dacă e cazul, se afișează minus-hyphen (caracterul uzual între 0 și =), dar codul unicode este păstrat.

Doar MacRomanian poate fi folosită cu unele aplicații mai vechi precum AppleWorks sau MS Office X. De ce?

Aplicațiile mai vechi, precum cele citate, nu au suport unicode, ca atare nu se pot folosi cu asemenea tastaturi (nici cu cele incluse în sistem de Apple). În această categorie intră și QuarkXpress pînă la versiunea 6 (nu am testat de la 7 încolo).

Este bine ca, dacă încă mai folosești asemenea aplicații, să faci trecerea la aplicații unicode. De exemplu, Pages citește documentele scrise cu AppleWorks 6.

Dacă apăs unele taste sau combinații de taste, rezultatul este diferit față de alte tastaturi, de exemplu față de tastatura Romanian inclusă în sistemul de operare. Cum pot învăța combinațiile de taste?

Cel mai simplu mod de a vizualiza afișarea caracterelor este de a deschide o

aplicație cu suport unicode (toate procesoarele de text sînt acum unicode-savvy), apoi Keyboard Viewer (se numea Key Caps pînă la 10.3.x). Dacă nu l-ai activat deja, îl activezi din Preferințele de sistem. În acest scop, se poate folosi și UKELELE, cum ziceam mai sus (care poate vizualiza și fișiere .keylayout neinstalate). A se nota că multe tastaturi din acest set folosesc și nivelul *option–capslock* pentru a accesa caractere de tip simbol, relativ rar folosite.

Tocmai mi-am cumpărat un mac nou de la magazinul X din România, dar tastatura fizică are dispuse caracterele specifice limbii române în alte locuri decît le afișează Keyboard Viewer. Doar litera ă „e la locul ei”.

Tastatura fizică Apple urmează convenția Apple Romanian, așa cum spuneam mai sus. În mod normal, imediat după adoptarea standardului ASRO în 1998, tastaturile fizice Apple ar fi trebuit modificate conform acestui standard. Standardul românesc nu prevede o anume poziționare strictă a literelor pe tastatură, ci doar accesarea lor.

O problemă este, cum ziceam, cu tastaturile fizice Apple U.S., care nu au tasta de la stînga lui Z. În acest caz, ceea ce este pe tasta asta se mută automat pe tasta de la stînga lui 1, iar ceea ce era aici – dispăre în neant. Urmarea este că, în cazul folosirii keylayout-ului Romanian (Apple), dispăre litera Ș, iar pe tastaturile ISO din acest set dispar „...” (semnele citării). Ca atare, pentru cei care folosesc tastaturi fizice U.S. trebuie o mică modificare, pentru a accesa și aceste caractere.

Tocmai am cumpărat / am făcut upgrade la un MS Office mai nou, dar în mai vechile documente scrise cu Office X apar cîteva caractere ciudate (æÆ øØ). La fel e și cu documentele scrise în AppleWorks pe care le deschid acum cu Pages.

E normal. Ai folosit mai vechea convenție MacRomanian, standardul Apple în MAC OS 7.x– 9.x. A venit momentul să „unicodifici” textele mai vechi. Folosește capacitatea Find-Replace din orice aplicație și ia pe rînd cele 6 caractere cu probleme (adică ăĂ șȘ țȚ). Reține că, odată „unicodificate”, aceste documente nu vor mai fi compatibile cu mai vechiul MacRomanian.

Încep să scriu, aleg un font frumos, dar – cînd trebuie să apară ș sau ț –

Sorin Paliga / Tastaturi alternative de limba română pentru Mac OS X-OS X, 10.2.x–10.10.x

fontul se schimbă și, în final, arată urât.

Fontul nu are caracterele limbii române, iar aplicație alege un font adecvat, de regulă Helvetica sau Lucida Grande, astfel că textul arată cam așa:

„Și noi, și ei țipă de mama focului”

Trebuie să alegi un font adecvat, sînt acum destule.

Cum aflu dacă fontul are sau nu caracterele specifice limbii române.

Cu o aplicație care „citește” caracterele unui font, de exemplu Unicode Font Info sau, încă mai simplu, cu Font Book. Deschizi aplicația, apoi te duci la Preview/Custom și, în partea dreaptă, tastezi caracterele care te interesează, de ex. ș Ș ț Ț ă Ă sau а ц д ф г ь ъ sau α σ δ φ ú é ĩ etc. Dacă fontul le are, le va afișa, dacă nu, va fi acolo loc gol.

Și dacă îmi place foarte mult un font, cum pot face să aibă caracterele lipsă?

Trebuie să deschizi fontul cu o aplicație precum Fontforge sau FontLab, să îi adaugi caracterele lipsă, apoi să regenerezi fontul. Reține că aproape toate fonturile se află sub legea copyright-ului: poți face acest lucru pentru uz personal și necomercial, dar nu poți publica fontul. Unii autori de fonturi ar putea însă să-ți permită acest lucru. Contactează-i.

Ce fonturi pot instala în MAC OS X?

Aproape tot: fonturi „în valiză” (MAC OS 7-9 suitcase fonts), fonturi ttf sau otf (Windows), fonturi cu resurse (dfonts = data fork fonts), Type 1.

În documentație se afirmă că, de exemplu, Mellel are afișaj în română. Mie tot în engleză mi se afișează.

Deschide System Preferences..., du-te la International, iar în lista limbilor (Language list) vei observa că prima limbă este engleza. Coboară mai jos în listă, activează Română, apoi pune româna PRIMA pe listă. De acum încolo, toate aplicațiile care au suport de română (au un ro.lproj inclus în pachet) vor afișa corespunzător. În această serie sînt tot mai multe aplicații, din păcate

Sorin Paliga / Tastaturi alternative de limba română pentru Mac OS X-OS X, 10.2.x-10.10.x

vreun standard care specifică t cu sedilă. Asta pare o invenție MS. Ca atare, multe fonturi au numai t cu virgulă, chiar dacă este inclus sub encoding-ul t cu sedilă.

Stau / locuiesc / lucrez în Franța, unde am tastatură fizică AZERTY. Eu stau în Germania, am tastatură fizică QWERTZ. E destul de incomod cu tastaturile astea standard, inclusiv cu cea Apple Romanian. Ce să fac(em)? Instalați Romanian AZERTY sau Romanian QWERTZ și bucurați-vă.

De ce ai ales denumirile astea pentru aceste tastaturi?

Sînt convenționale, unicul scop fiind de a se diferenția și a nu se confunda.

De ce sînt gratuite? Putem dona ceva în sprijinul creatorului?

Păi cine ar plăti pentru ele? Dacă vrei să donezi ceva, urcă spre cît mai mult, altfel taxa de transfer bancar poate fi mai mare decît donația.

Sorin Paliga, PhD

University of Bucharest, Department of Slavic Languages Czech Language and Literature

sorin_paliga@icloud.com

sorin.paliga@gmail.com

Revizie noiembrie 2014